

» Ekonomi och marknad

Splittrad syn på oren Kooperation

Lantbrukskooperation kan internationaliseras på olika sätt. En form är att föreningar i olika länder fusionerar. En annan att en förening låter utländska bönder bli medlemmar, ibland efter förvärv av förädlingsföretag, som dessa bönder levererar till. I dessa fall blir det en transnationell Kooperation med Arla Foods såsom exempel. En tredje variant är att en förening förblir nationell men driver dotterföretag på utländska marknader. Dessa hel- eller delägda dotterföretag förädlar råvaror inköpta från icke-medlemmar i andra länder. Här kan Lantmännen nämnas som exempel.

Ytterligare en modell har kallats den finska modellen. Också denna innebär dotterföretag i utlandet, men för att föreningarna ska kunna finansiera företagsförvärven går de ihop med externa finansiärer. Flera av de finska föreningarna gör så: Slakten, skogen och banken. Både HK Scan och Atria har dotterföretag, som bedriver köttförädling i flera av länderna runt Östersjön. I Sverige äger de bland annat Scan (HK Scan AB) respektive Lithells.

EXTERNT FINANSIERADE

HK Scan och Atria är aktiebolag, som ägs dels av föreningar med djurbönder såsom medlemmar och dels av investerare på Helsingforsbörsen. Börsaktörerna äger mer än hälften av aktiekapitalet men styrelsemajoriteten finns kvar i föreningarna tack vare aktier med olika röststyrka. Med denna konstruktion är det omöjligt att kalla förädlingsindustrin för kooperativ. Trots det har det sagts att de finska djurbönderna anser sig ha kooperativa föreningar, som de också är tämligen lojala mot.

Vad de finska bönderna egentligen tycker om den externt finansierade internationaliseringen av förädlingsindustrin analyseras i en färsk artikel. Den är författad av universitetslektor Petri Ollila, Helsingfors universitet, professor Sebastian Hess, numera Christian Albrecht-universitetet i Kiel, och mig.

Ett frågeformulär konstruerades med frågor rörande vad bönder tycker om Kooperation, om de delägda bolagens uppbyggnad, om bolagens strategier och om internationaliseringens påverkan av konkurrensen. Formuläret sändes med vanlig post till ett representativt urval av finska lantbrukare med alla möjliga produktionsinriktningar. Cirka hälften av de 2 400 utskickade formulärens kom tillbaka i ifyllt skick. Svaren blev sedan föremål för statistiska analyser.

OLIKA SYN PÅ KOOPERATION

Resultat visar att många av de finska bönderna uppskattar traditionella kooperativa värden, vilket är anmärkningsvärt när flertalet finska föreningar bedriver så otraditionell verksamhet. Det finns emellertid stora skillnader mellan olika kategorier.

En grupp av dem som svarade uppger sig ha en kooperativ ideologi. De har varit medlemmar under många år och har tillit till Kooperationen. Det är föga förvånande att dessa sällan skiftar mellan olika förädlingsföretag. Dessa bönder, som har störst sympatier för kooperativa företag är inte glada för att förening-

arna gör investeringar i Sverige och andra länder. De vill att pengar, som används för investeringar utomlands, borde hamna i böndernas fickor.

De större spannmålsodlarna är inte heller positiva till Kooperationens internationalisering. Det kan ha något samband med att det inte finns någon egentlig Kooperation i den finska spannmålsbranschen.

En grupp som gillar Kooperation mer än andra är deltidsbönderna. Samma inställning finns hos bönder som gärna ser Kooperation i politiska termer. Bönder som är mera positiva till internationaliseringen och börsnoteringen är också mer affärsinriktade och mindre Kooperationsorienterade. De kan leverera till olika förädlingsföretag, bara de får ett bra pris.

”De större spannmålsodlarna är inte heller positiva till Kooperationens internationalisering”

KAN FÅ KONSEKVENSER

En del finska bönder skulle gärna vilja bli medlemmar i en utländsk förening, vilket tyder på en positiv uppfattning av transnationell Kooperation. Dessa kan troligen vara leverantörer till Arlas finska dotterbolag. Denna grupp är redan medlemmar i flera finska föreningar.

Många bönder tycks inte ha insett att de har förlorat inflytande över avräkningspriser och andra villkor, när de externa finansiärernas krav måste tillgodoses. Föreningarna kan ju dela ut efterlikvid endast i den mån som bolagen gör vinster. Föreningarnas styrelserepresentanter måste acceptera att börsaktörernas målsättning är kapitalavkastning.

Den finska lantbrukarkåren är alltså splittrad. Det finns inget tydligt stöd för internationell expansion med hjälp av börskapital. Denna splittring kan utgöra ett hot mot internationaliseringen av det kooperativa företagandet, vilket i sin tur kan få konsekvenser för HK Scans och Atrias verksamheter i Sverige.

Vill du veta mer: *”Farmers’ reactions to the internationalisation of cooperatives”, Agricultural and Food Science, 2014, sidorna 291-308: <http://ojs.tsv.fi/index.php/AFS/article/view/45222>.*

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

